

АДЫГЭ

1923-рэ илъэсым
гъэтхалэм
кыщегъэжъагъэу
кыдэклы

МАКЪ

№ 98 (23027)

2024-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

МЭКЪУОГЪУМ и 4

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклубгохэр

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгабзэмрэ сабийхэмрэ
ялъэмыджых

Адыгабзэм изэгъэшлэнкIэ пилотнэ проек-
тым хэлэжъэрэ кIэлэцIыкIу Iыгыплэхэм
ялофшIэн зэрагъэцакIэрэр АР-м гъэсэн-
гъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ
икомиссие зэрегъэлъэгъу.

ПстэумкIи мыщ кIэлэцIыкIу
Iыгыплэ 25-р хэхъэ. КыткIэ-
хуухъэрэ сабийхэм ныдэлъ-
фыбзэр ашIэным, адыгэ лъэп-
кыым ихышъэ, икультурэ шу
альэгъуным ны-тыхэр, кIэлэплу-
хэр, шIэныгъэлэжъхэр, Адыгеим
гъэсэнгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ
и Министерствэ дэлажъэх.

Пилотнэ проектыр загъэца-
кIэрэм иапэрэ мафэ кыщегъэ-
жъагъэу ащ хэлажъэ Мыекъуа-
пэ ия 28-рэ кIэлэцIыкIу Iыгы-

лупчъэхэр, хырыхыбъэхэр, гу-
шылэжъхэр, адыгэ джэгукIэхэр,
пшысэхэр арагъашIэх.

— Пилотнэ проектым хэлэ-
жъагъэхэу чIэттIупшыгъэхэм
адэлэжъагъэхэр кIэлэплухэу
СтIашъу Роз, Бэрзэдж Мар-
зет. Джаш фэдэу музыкальнэ
IофышIэхэу Теуцожъ Люб,
Пщыжъ Зурет.

Адыгабзэм изэгъэшлэн илъэ-
сыбэ хуыгъэу пылтых Тхьар-
кьохъо Саудэтрэ Чэсэбий Ма-

КIэлэцIыкIу Iыгыплэм ихъарынаш

Игъом
зэшIохыгъэнхэм
пае

Адыгеим и Лышхъэу
КъумIыл Мурат науч-
нэ-технологическэ уни-
верситетэу «Сириусым»
джырэблагъэ щыкIогъэ
зэIукIэм хэлэжъагъ. Ар
зыфэгъэхыгъагъэр Те-
мыр-Кавказ ыкIи Къы-
блэ федеральнэ шъо-
лпырхэм псыр кызы-
дэкIыкIэ зэрарэу къафи-
хырэм иIофыгъохэр
ары. Урысые Федераци-
ем и Правительствэ и
Тхьаматэ игуадзэу Дми-
трий Патрушевым а
Iофтхьабзэр зэрицагъ.

ЫпшъэкIэ зигугъу къэтшы-
гъэ шъолпырхэм псыр къа-
щыдэмыкIыным пае Iофы-
гъоу къэуцухэрэм, феде-
ральнэ шъолпырхэм ошххэм
ялъэхъан псырхэхэм псыр
анахъэу къазщыдэкIырэм
шIуагъэ къэзытышт Iофтхьа-
бзэхэу ащызэрахъан фаеу
хууцхэм зэIукIэм хэлажъэ-
хэрэр атегушылагъэх.

Дмитрий Патрушевым къы-
зэрэхигъэщыгъэмкIэ, ошIэ-
дэмышIагъэ зыхэлъ тхьа-
мыкIагъохэр къэмыгъэхуыгъэн-
хэмкIэ игъом унашъохэр
аштэнхэр зэлытыгъэр про-
гнозхэр ары. Урысые Фе-
дерацием и Правительствэ и
Тхьаматэ игуадзэ Урысыем
и Къыблэ ошххэр нахыбгъу
зыщыщыIэхэрэ лъэхъаныр
къэмысызэ, цIыфхэм макъэ
языгъэлун зылъэкIырэ си-
стемэ гъэнэфагъэу щылэм
тэрзэу Iоф ышIэным аналэ
тырагъэтын зэрэфаер джыри
зэ агу къыгъэкIыжыгъ.

КъумIыл Мурат зэIукIэм
къызэрэщыгъэщыгъэмкIэ,
ошххэм апкъ кыкIэу Адыгэ
Республикэм ичIыплэ зэфэ-
шъафхэм псыр къызэракIа-
орэм гомылу кIэуххэр фэ-
мышхунхэмкIэ пэшIорыгъэш
Iофтхьабзэхэр зэрахъэх. Ащ
къызэриIуагъэмкIэ, непэкIэ
Адыгеим цIыф псэуплэхэм е
инфраструктурэм къыхиубы-
тэрэ псэуалэхэм псыр къа-
кIэуагъэу агъэунэфыгъэп.
Мэкъуогур екIыфэ нэс чIыо-
псым изытет елпытыгъэу
щынэгъо гъэнэфагъэ щылэшт.

(ИкIэух я 2-рэ нэклуб. ит).

плэу «Нэбзий» зыфилорэр. Мы
программэр зыкIугъэ сабийхэр
ащ мыгъэ чIитIупшыгъэх. Джы
ахэм ачIыплэ нэмыкIхэр иуцо-
щтых. Адыгэ къашъохэр, адыга-
бзэкIэ къалонэу усэхэр, орэдхэр,
сэмэркъэу мэкъэпчъхэр, Iуры-

ретрэ. НэмыкI лъэпкъхэм къа-
хэкIыгъэ кIэлэцIыкIухэм адыга-
бзэр арагъашIэ кIэлэплуу Хъатх
Саният.

Адыгабзэр языгъашIэхэрэм-
кIэ зэнэкъокъоу 2023-рэ илъэ-
сым рекIокIыгъэм тикIэлэплуу

СтIашъу Аминэт къалэмкIэ те-
кIоныгъэр къыдихыгъ, республи-
кэмкIэ хагъэунэфыкIырэ чIыплэ
къыфагъэшъошагъ, — тыщи-
гъэгъозагъ Мыекъуапэ икIэлэ-
цIыкIу Iыгыплэу N 28-м ипа-
цэу Гыщ Сусанэ.

КIэлэцIыкIу Iыгыплэм ило-
фышIэхэр зыч-зыпчэгъоу, на-
хыжъхэм нахыкIэхэр зыда-
гъасэхэзэ Iоф зэдэшIэ. КIэлэ-
плухэм зэкIэми ныдэлъфыбзэр
алулъ, ясэнахъаткIэ шIэныгъа-
кIэхэр ренэу зэрагъэгъотых.
Iыгыплэм Iут пстэуми бзэм
икъэхуымэн, ихэгъэхон, ныб-
жыкIэхэм ар алулъхъэгъэным
акIуачIэ рахыплэ. Пилотнэ про-
ектым хэлэжъэным ыпэкIи кIэ-
лэцIыкIу Iыгыплэр адыгабзэм
изэгъэшлэн куоу дэлажъэщыгъ,
ау ащ зыхэттым кыщегъэжъа-
гъэу иамалхэм нахъ заушъом-
бгъугъ.

— КIэлэплухэм ямызакъоу
сэнэхъат Iэпэлэсэнгъэм хэгъэ-
хъогъэнымкIэ республикэ инсти-
тутым, гуманитар ушэтынхэмкIэ
Адыгэ республикэ институтыр,
сабыигъом исоциальнэ институт
ялофышIэхэм зэпхыныгъэ тIэу
тызэдэлажъэ. Ахэм тхыльхэр,
пособиэхэр къыдагъэкIых, зэ-
кIэри тилофшIэнкIэ тэгъэфедэх,
— къыддэгъошагъ Мыекъуапэ
икIэлэцIыкIу Iыгыплэу «Нэ-
бзийм» икIэлэплу нахыжъэу
Мамыжъ Жанэ.

Ар илъэс 40 хуыгъэу кIэлэ-
цIыкIу Iыгыплэм щэлажъэ.
ИлофшIэн анахъ цIыкIухэмкIэ
ригъэжъэагъ. Ахэм тIэклурэ

(ИкIэух я 2-рэ нэклуб. ит).

Игъом зэшлохыгъэнхэм пæе

(Икълух).

«Цыфхэм якъэухъумэнклэ ыкли ахэм кызыфагъэфедэн альэклышт псэуалъэхэм зэрар амыхъыным апае игъом ищы-клэгъэ лофтхъабзэхэр зэшло-тэхых, дамбэхэм ыкли къула-джэхэм язытет тэуплъэкълу», — кыуагъ Къумпыл Мурат.

Адыгеим и Лышхъэ кызы-зэрэхигъэщыгъэмклэ, 2023-рэ илээсым федеральнэ ыкли ре-спубликэ бюджетхэм кыарыкы-гъэ сомэ миллиони 144,6-рэ ахэм апэуагъэхъагъ. Федераль-нэ къэкълуаплэхэм яшлуагъэклэ Красногвардейскэ ыкли Кош-хъэблэ районхэм псыхъоу Лабэ идамбэхэр ащагъэцэкълэжыгъэх, Мыекъопэ районымклэ къула-джэр аукъэбзыгъ, Красногвар-дейскэ районим ипсынэпкъ агъэпытагъ. Республикэ къэкълу-аплэхэм яшлуагъэклэ псыхъохэу Къурджыпсрэ Шхъэгуащэрэ ядамби 2 агъэцэкълэжыгъ, Мые-къопэ районим зыми фэмы-гъэзэгъэ дамбэу итыр йуахы-жыгъ.

Шъугу къэтэгъэкълэжыгъ: 2007-рэ илээсым кышцегъэжыгъэу республикэм ичпылэ зэфэшъ-хъафхэм къулэджэ километрэ 80-м ехъу щаукъэбзыгъ, псыр тэрэзэу клоным епхыгъэ амалхэу зэрэхъагъэхэм яшлуагъэклэ нэб-гырэ мини 4-м ехъу ухъумагъэ хъугъэ. Сомэ миллиони 150-м ехъу илээс къэс зэрарэу ахын альэклыштгъагъэхэр зэрэщэгъэ-зыхъагъэхэм кыкълэкуагъ. Лофт-хъабзэхэу илээс къэс тель-

тагъэу шытхэр зэклэ икъоу зэшлохыгъэ мэхъух.

2024-рэ ыкли 2025-рэ илээс-хэм псыр къаклэмыном пæе Адыгеим шызэшлуахышт лофт-хъабзэхэм сомэ миллиони 117-рэ фэдиз апэуагъэхъанэу агъэнэфагъ. Мы илээсым Кош-хъэблэ районымклэ псыхъоу Лабэ дамби 2 игъэкълотыгъэу цагъэцэкълэжыгъ, Шэуджэн райо-нымклэ псыхъоу Джаджэ икълу-ладжэ иукъэбзын макълэ. Джащ фэдэу Мыекъопэ районымклэ къулэджи 4-мэ яукъэбзынклэ проектхэр зэхагъэуцох. Джеб-жэ ыкли Шэуджэн районхэм республикэ бюджетим икълэкуа-

плэхэм къахагъэкълэнышъ дамби 2 ащагъэцэкълэжыгъ.

Ошлэ-дэмышлагъэ зыхэлъ тхъамыклагъохэр къэмыгъэхъу-гъэнхэмклэ лофтхъабзэхэу зэр-хъэхэрэм къатэгъушылэзэ Къум-пыл Мурат кызызэрэхигъэщы-гъэмклэ, псыр акълэном ищы-нагъо анахъ лъэшэу кызыщы-цурэ лъэхъаным зипшъэрълъ-хэр зыгъэцэкълэштхэ куп гъэ-нэфагъэ республикэм шызэ-хъагъ. Ащ нэбгырэ 3191-рэ, техникэу 810-рэ ыкли «беспи-лотниккълэ» жаджэхэрэм афэдэу 5 хэхъэ.

Адыгеим и Лышхъэ кызыз-гушылэм федеральнэ гупчэм

илэпылэгъу анахъ лъэшэу зыщы-щыкълэгъэ лофыгъохэм къащы-цугъ. Пстэуми апэу ар зыфэгъэ-хыгъэр Шэуджэн районымклэ псыхъоу Фарзэ километрэ 27,7-рэ фэдиз зикълыхъэгъэ идамбэ зэтэгъэпсыхъэгъэныр ары. А чыплэр псыр кыдэкълэ-нымклэ анахъ гумэкълэгъо ыкли щынагъо кызыпкълыхэрэм ашыщ. Цыф псэуплэ 5-у нэбгы-рэ 1500-м ехъу зыщыпсэухэрэм ялоф лъэшэу зэцигъэкълэ-нылэклышт. Ащ нэмыкълэу феде-ральнэ лэпылэгъур анахъ зи-щыклагъэхэм ашыщых шьолъы-ритлүмэ апхырыкълрэ псыхъуи 5-мэ якъуладжэ иукъэбзын.

Псыхъохэу Шхъэгуащэ, Лабэ, Фарзэ, Шхъураджэ ыкли Къур-джыпсэ якъуладжэ чыгъхэр, куандэхэр ащызэтырихъагъэх, а пстэуми къахэкълэу гидротех-ническэ псэуалъэхэу алутхэми игъэкълотыгъэ гъэцэкълэжынэу арашыллэрэм шлогъэ икълу кы-тынэу хъурэп.

Икълухым Къумпыл Мурат кызызэрэхигъэщыгъэмклэ, псы-хъохэм якъуладжэхэм ыкли псырыкллэ пстэуми ялофхэм язытет республикэм ренэу щау-плэкълу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ипресс-къулыкълу

Сабыигъом имэфэкълэ

Мы блэкълэгъэ шэм-бэтым клэлэцълэку-хэм якъэухъумэн и Дунэ мафэ ихэгъэу-нэфыкълэ Адыгеири хэлэжыгъ. Респу-бликэм имуниципалитетхэм зэкълэ мэ-фэкълэ Лофтхъабзэхэр ащызэхъагъэх.

Адыгеим щыпсэурэ клэлэцълэкумэ АР-м и Лышхъэу Къум-пыл Мурат къафэ-гушлуагъ.

— Урысыем щыпсэурэ лэужы-бэхэмклэ мы мафэр илээсым кыыхъафэр анахъ мафэ гушлуа-гъоу гум кынэжыкълэхэр ашыщ. Еджаплэхэм гъэмфэ зыгъэпсэ-фыгъор зыщырагъажьэрэм мыр-тефэ, ащ клэлэеджакълэхэр лъэ-шэу ежэх, зызэрагъэпсэфыштэм, жыи къабзэм зэрэхэтыштхэм, зекълэ, хым зэрэкълотхэм дэгълэх, ягупсэмэ уахътэр гъэшлэгъонэу зэрадагъэкълотхэм е ялэгъухэм ягъусэхэу клэлэцълэку лагерхэм зэрашылэштхэм егупшысэх. Зы-ныбжэ икълугъэхэмклэ мы мафэр сабыихэмклэ пшъэдэкълэжэ зэ-рахъырэр агу къэзгъэкълэжыгъэу шыт. Мы мафэм Адыгеим щы-

псэухэу кыткълэжыкълэхэр лэужжэр зыплухэрэм, акълучлэ хэзылхъэ-хэрэм рэзэныгъэ гушылэхэр апэзгъохы шлогъу. Тхъагъэ-псэух ны-тыхэр, нэжэ-лужьхэр, клэлэегъаджэхэр, анахъэу кыи-хэгъэщынхэу сыфай клэлэхэр зыштагъэхэу зыплухэрэр, ны-тымэ ягъуфэбагъэ альызгъэлэсыхэрэр. Зэкълэми псауныгъэ пытэ шъуи-лэнхэу, шъуигъухэлъхэр кыжыу-дэхъунхэу, Адыгеим ыкли тихэ-гъэгъушхоу Урысыем ищытхэу бэрэ ряжъугъэлонхэу сышъуфэ-лэа, — кыыхигъэщыгъ респу-бликэм ипащэ.

Мыекълуапклэ мэфэкълэ икуп-чэ зыдэщылэгъэр къэлэ паркым-

рэ культурэм и Унэу «Гиган-тымрэ» адэжэ. Ащ хъэкълэ цы-клүмэ апае Урысыем ошлэ-дэмышлэ лофхэмклэ и Минис-терствэ икълутамэу Адыгеим щылэм имэшлогъэкълосэ къулыкълу итехникэ кышцегъэлъэгъуагъ, джащ фэдэу викторинэхэмрэ мастер-классхэмрэ шырагъэ-кълэжыгъэх. Машлор щынэгъон-чъэу щытыным шапхъэу пыл-хэр, псылыгъыплэхэм уазэрэфэ-сакъын фаер ыкли нэмыкълэхэр клэлэцълэкумэ къафалотагъ. Джащ фэдэу къулыкълушлэхэм къагъэ-лэгъуагъ машлор зэрагъэкълосэ-рэ пкыгъохэр, ахэр зэрагъэ-федэрэ шыкълэхэр.

Адыгеим икълэралыгъо авто-инспекция мэфэкълэ чанэу хэ-лэжыгъ. Клэлэцълэкухэр къулы-къушлэ машинэхэм арагъэтлыс-хъагъэх, джэгукълэ шыкълэклэ гъо-гур щынэгъончъэным, ащ тэрэ-зэу шызеклонхэм сабыихэр фа-гъэсагъэх. Самокатхэр ыкли кушъхъафачъэхэр агъэфедэхэу хъумэ гъогурыклоным шапхъэу пылхэр къафалотагъ. Сабыихэм шлухъафтынхэр аратыгъэх.

Нэмыкълэ муниципалитетми клэ-лэцълэкухэм якъэухъумэн и Ду-нэ мафэ дэгъоу ащыхагъэунэ-фыкълэ, мультфильмэхэр къа-фагъэлъэгъуагъэх, фестиваль-хэр, джэгунхэр ащыкълуагъэх.

Адыгабзэмрэ сабыихэмрэ ялэмыджых

(Икълух).

ахэтыгъэу адыгабзэкклэ лоф адишлэнэу хэушъафыкълэ куп кыратыгъ. Ащ тызэрэщи-гъэгъозагъэмклэ, клэлэцълэку ыгыплэу «Нэбзыир» ныдэлъ-фыбзэм изэгъэшлэн зыдэла-жыэрэр 1990-рэ илээсхэм къа-щыублагъ.

— Ащ дэжым адыгабзэр сабыихэм зэрагъэшлэн фаеу унашъо ашыгъагъ. Арыти, клэ-лэцълэку ыгыплэм ипащэ сэр-рэ Нэхэе Нинэрэ (непэ ар зыгъэпсэфыгъом чыл) адыгэ куп кытитыгъагъ. Адыгабзэ яжыу-гъэшлэшт алуи тахагъэуцогъагъ. Ащ дэжым ублэплэ классхэм апае тхылхэр, хрестоматиехэр

тилофшлэнклэ дгъэфедэщыгъэх, ахэм тищыклагъэр къахэты-щыгъ, тэр-тэрэу конспектхэр ттхыщыгъэх. Бзэ закълор тэ ядгъашлэрэр. Ащ культурэр, шэн-хабзэхэр, тарихъыр, тыкълэ-зыуцухъэрэ дунаир хэгъэшагъэх. Арынчъэуи хъун ыльэкълэштэп. Темэу акълурэм елытыгъэу, бзэр зэралутлъхъэрэм фэшъафэу лъэныкълэ пстэури кызылэп-тэубыты, — кытфилотагъ Мамыжэ Жанэ.

Мыщ фэдэ лофшлэнымклэ шлэныгъэу алэкълэпхэм яшлуагъэ-клэ клэлэцълэку ыгыплэу «Нэ-бзыим» лутхэр тхылхыкълэхэм ягъэхъазырынклэ упчълэжыгъэу ашых. Гушылэм пæе, адыга-бзэмклэ жабзэм хэгъэхъогъэ-

нымклэ шьолъыр гъэсэнэгъэ программэу кыдэкълэжыгъэм изэ-хэгъэуцон Мамыжэ Жанэ хэ-лэжыгъ. Клэлэегъэджэ шлэны-гъэхэмклэ кандидатэу, сэнэхъат лэпэлэсэнэгъэм зышыхагъахорэ институтым илофышлэу Клэсэ-бэжэ Нэфсэт шлэныгъэм ыльэ-ныкълэклэ, Мамыжэ Жанэ прак-тикэмклэ зэдэлэжыгъэх.

— А программэм сабыим ышлэн фаем кышцегъэжыгъэу кыдэхъун ыльэкълэжыгъэм нэ-сыжыгъэу кызылэпэубыты. Феде-ральнэ шапхъэхэм адиштэу гъэлсыгъэ. Программэр кызы-дагъэкълэклэ шьолъырми ежэ ие-ытхын фаети, ар зэхагъэуцон-нэу унашъо зашлым, Клэсэбэжэ Нэфсэт ащ фагъэзагъ. Ар шлэ-

ныгъэм ыльэныкълэклэ програм-мэм дэлэжыгъ, тэ практикэу тлэкълэмыкълэ упчълэжыгъэу кыт-фэхъузэ, сабыихэм аныбжэ елытыгъэу амалэу, екълэлаклэу дгъэфедэхэрэр ащ хигъэша-гъэх. Программэр жабзэм ихэ-гъэхъон зыфэгъэхыгъэр, ау ари гошъыжыгъэ: макълэм, пы-чыгъом, гушылэм, гушылуахы-гъэм нэсыжыгъэу лоф зэрадэпшлэ-щтыр. А пстэури программакълэм щызэфэхъысыжыгъ. Пилотнэ проектим хэлэжыгъэу клэлэцълэку закълорэр арэп адыгабзэ зэдгъа-шлэрэр. Анахъ цыкълухэм къа-щегъэжыгъэу, аныбжэ елы-тыгъэу къакулэщтыр, къагурыло-щтыр кыдэтлэйтэзэ бзэр ало-тэлъхъэ, — ело Мамыжэ Жанэ.

Клэлэцълэку ыгыплэр бзэм изэгъэшлэн закълор зыдэлажыгъ-рэр. Адыгэ кьогъупэхэр куп пэпчэ щыгъэпсыгъэх. Ахэр кызыфагъэфедэхъэзэ клэлэплу-хэм ялофшлэн зэхъагъ. Ащ фэ-шъафэу адыгэ къашъохэр арагъашлэх, къэгъэлъэгъон гъэ-шлэгъонхэр агъэуцух, зэнэкълэ-кълэхэм ахэлажыгъ, еджаплэ-хэм зэпхыныгъэ адырлэ, ялоф-шлэн ны-тыхэр чанэу кыыхагъэ-лажыгъ. Мамыжэ Жанэ зэри-лорэмклэ, адыгабзэр кызызте-гъэнэгъэным, ар тисабыихэм алуыным пæе пстэуми тызэгъу-сэу лоф зэдэтшлэн фае, арэу-щтэу зыхъурэм къэгъэлъэгъо-нышлэхэр тилэщтых.

АНЦОКЪО Ирин.

Зэфэхьысыжьхэмрэ пшэрылхэмрэ

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу Къумпыл Мурат пэцэныгъэ дызэрхьэзэ АР-м и министрэхэм я Кабинет изэхэсыгъо Координационнэ гупчэм шыкӀуагъ.

Зэхэсыгъом хэлэжьагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м и министрэхэм я Кабинет и Тхьаматэу КӀэрэщэ Анзаур, АР-м и прокуратурэ, ихэбзэхуымэкӀо къулыкӀухэм, МЧС-м япашэхэр, республикэ ыкӀи федеральнэ хэбзэ къулыкӀухэм ялыкӀохэр, муниципалитетхэм япашэхэр.

Иофыгъоху зытегушылагъэхэм зыкӀэ ашыщыгъ АР-м и законопроектэу 2023-рэ илэсым республикэ бюджетыр гъэцэклагъэ зэрэхуыгъэм иухэсын.

АР-м финансыхэмкӀэ и министрэ игуадзэу Екатерина Косиненкэм къызэрылуагъэмкӀэ, илэсэу икыгъэм бюджетым ихахьохэр сомэ миллиард 54,8-м къехуыгъэх, хьарджхэр сомэ миллиард 58,6-м шокӀыгъэх. Дотациехэр нахь къелыхьэх хуыгъэ. 2023-рэ илэсым ахэр процент 12,2-м нэсыгъэх.

КъызэрэхагъэщыгъэмкӀэ, илэсэу икыгъэм республикэм лъапкӀэ проекти 9 шагъэцэклагъ, ахэм сомэ миллиард 13,9-м еху апэлухьагъ. Республикэм и Лышхьэу къыхигъэщыгъ бюджетым социальнэ лъэныкъоу къыдилытэрэм ыкӀи финансыхэмкӀэ зыпкыитыныгъэ хэлъыным мэхъанэшхо зэрӀэр.

«ЭкономикамыкӀэ нахьышлум ылъэныкъокӀэ цыӀэ хуыгъэ зэхьокыныгъэхэм зыдгъэушомбгъун фае. Ащ дакӀоу бюджет къэклау-плэхэр чыплэхэм ашагъэфедэхэ зыхуыкӀэ, пшэдэклыхьэу ахьы-рэм зыкӀэгъэлэтыгъэн, лъапкӀэ проектхэмрэ къэралыгъо программэхэмрэ алыныкъокӀэ агъэ-нэфагъэхэри гъэцэклагъэ хуыгъэ фае. Бюджет чыфэхэу тапэклэ социальнэ проектхэм апэлу-гъахьэщыгъэхэр нэпэ промышлен-ностым, гъогушыным, зекӀоным-кӀэ бизнесым япхыгъэ инфраструктурнэ проектшохэм апэлу-тэгъахьэх. ХэбзэлахьэмкӀэ базэм хэлшыкӀэу нахь зиушомбгъуным, лофшлэплэ чыплэхэхэри цыӀэ хуыгъэм агай. Арэушэу зыкӀэтшырэр зэкӀэми къагурыло-ным мэхъанэ илэу сэлъытэ», — **къылуагъ Къумпыл Мурат.**

Къэклауплэхэр зэрагъэфедэхэрэм иуплэкӀун хуышхьафыкыгъэу аналэ тырадзагъ. АР-м къэралыгъо финансыхэмкӀэ и Гъэлорышлэплэ ипашэу Насыф Мариянэ аналэ зытыра-ригъэдзагъэр шьолыыр проекти 9-мэ япхырышынэу илэсэу икыгъэм сомэ миллион 571,5-рэ зыпэлухьагъэр ары. ПстэумкӀи ауплэкӀуныгъэ къэклауплэхэр сомэ миллиарди 3-м шокӀых. ХуыкӀо-ныгъэ хашыхьагъэу лъэныкъо 752-рэ уплэкӀунхэм ялэжьхьан агъэунафыгъ. Анахьыбэу хуыкӀо-ныгъэхэр зыхэхуыгъэхэр бухгалтер учетыр, лэжьапкӀэм

и гъэнэфэн, къэралыгъо пшэ-рылхэр гъэцэклагъэ зэрэхуы-гъэхэр, къэралыгъо мылькур зэрагъэфедатгъэр ыкӀи нэмыкӀ лъэныкъохэр ары.

Адыгэ Республикэм 2023-рэ илэсым ифэныкъоныхгъэхэм апае щэфын лъэныкъомкӀэ, лофшлэхэр, фэло-фашлэхэр гъэцэклэ-гъэнхэмкӀэ лофшлэхэхэр зэрэ-хьагъэхэм къатэгушылагъ АР-м зэзэгъыныгъэ системэмрэ щэфынхэмрэ япхыгъэ лофшлэхэхэм язэшлохынкӀэ и Комитет итхьаматэу МэкӀулэ Назир. Ащ фэдэ хуыкӀоныхгъэхэр нахь макӀэ шыгъэнхэм пае мы Комитетым вебинархэр ыкӀи семинархэр зэхэхэр.

Республикэм и Лышхьэу финансыхэмкӀэ ыкӀи къэралыгъо щэфынхэм япхыгъэхэмкӀэ лофшлэхэм яшлэныгъэ хэгъэхьогъэ-ным, ялэпэлэсэныгъэ зыкӀэгъэлэ-тыгъэным, пшэдэклыхьэу хэти ыхьырэ нахь гъэлэжьыгъэным мэхъанэшхо зэрӀэр къыхигъэ-щыгъ.

Цифровизацием и Иофыгъохэр

2024-рэ илэсым иапэрэ мэ-зищ лофэу ашлагъэм фэгъэхьы-гъэу къэгъушылагъ АР-м цифро-визациемкӀэ, къэбар ыкӀи теле-коммуникационнэ технологи-хэмкӀэ и министрэу Шыу Заурбек.

Ащ къызэрэхагъэщыгъэмкӀэ, цифровизациер лъэныкъуитфымэ ашагъэунафы: къэралыгъо гъэ-лорышлэныр, къэлэ хьызмэтыр ыкӀи псэолэшлыныр, общественнэ транспортыр, гъэсэныгъэр ыкӀи псауныгъэр къэушхуымэгъэныр. Илэсым АдыгеимкӀэ планым къыдилытэщыгъэр процент 67,6-рэ хуыгъэхэм, процент 77,8-м ар нэсыгъ. Мэлылфэгъум и 1-м ехуылэу лофшлэну агъэ-клагъэм нафэ къызэрышлыгъэм-кӀэ, илэс пшэрылхым ипроцент 73,4-р агъэцэклэгах.

Республикэм и Лышхьэу джы-ри нахь лъэшэу зыдэлэжьэнхэ фэе лъэныкъохэм аналэ атыра-ригъэдзагъ. Гуцылэм пае, обще-ственнэ транспортым илофшлэ-кӀэ цифровизацием илофыгъохэм

ар япхыгъэу цыт. Непэклэ про-цент 48,9-м нэсэу а лъэныкъом-кӀэ пшэрылхэу цытхэр гъэцэ-клагъэ мэхуы.

Ведомствэм ипашэхэм къызэ-рэхагъэщыгъэмкӀэ, зичэзыу от-чет лъэхъанэу къаклорэм ыкӀэхэм адэж лофхэм язытет зэхьокы-ныгъэхэр фэхуыгъэх: автобусхэр джыри къалэклагъэхьанхэу цыт, маршрут транспортым изекӀон фытегъэлпсыхьэгъэ мобилнэ сервис зэхэщэгъэным епхыгъэ лофшлэныр макӀо, транспортым исхэм электрон шыкӀэм тетэу ыпкӀэ атынэу агъэнэфагъ.

«Чыплэхэм япашэхэр мы лоф-тхьабзэхэм икӀоу ащыгъэгъо-зэгъэнхэ фае. Цифровизацием хэлшыкӀэу тицыфхэм ящылакӀэ нахьышлэу ышын, шьолыыр ыкӀи муниципальнэ хэбзэ къулыкӀу-хэм язэдэлэжьэныгъэ нахь агъэчанынымкӀэ ишлуагъэ къэ-клон фае», — **къылуагъ Къум-пыл Мурат.**

Республикэм цифровизаци-емкӀэ илофхэм язытет нахь нафэ къэзышырэ лъэныкъохэм ате-гушылэхэ зэхуым теурыкӀогъэ еклопакӀэ къызхагъафэ зэрэ-мыхуыгъым Адыгеим и Лышхьэу аналэ тыраригъэдзагъ. Респу-бликэм и Лышхьэу къызэрэхи-гъэщыгъэмкӀэ, цыфхэм ящыла-кӀэ нахь зэтэгъэлпсыхьагъэ, нахь лэрыфэгъу хуыным зэкӀэхэри фэлэжьэнхэ фае.

ЗекӀоныр

Агротуризмэм ипсэуалэхэм яшын, археологическэ клэнхэр зэлъагъэшлэгъэнхэм япхыгъэ илофыгъохэм атегушылэхэ зэхуым зекӀохэм къазэрахьорэр къы-далытэзэ, мы лъэныкъохэм лофхэр нахьышлоу ащызэхэхэ-гъэн зэрэфаер республикэм и Лышхьэу Къумпыл Мурат хи-гъэунафыкыгъ.

АР-м мэкӀу-мэщымкӀэ ими-нистрэу Куанэ Анзаур зэхэ-сыгъом къызэрэщылуагъэмкӀэ, 2022-рэ илэсым къыгъэжьа-гъэу агротуризмэм грант лэпы-лэгъу егъэгъотыгъэным тегъэлп-сыхьэгъэ лофшлэхэхэр зэрэхьэх. Мыщ фэдэ лэпылэгъу зылулэхэрэр

республикэм имэкӀу-мэщ илэ-си 5-м нахь мымакӀэу шылэжьэ-гъэ предприятие цыкӀухэр ары. Грантэу къаратырэр сомэ мил-лиони 10-м нэсы. Ащ пае про-центи 10-м щегъэжьагъэу про-цент 25-м нэсэу ямылӀу про-ектым халхьан фае. А гухэлъ-хэм апае сомэ миллион 38-рэ къызэрэхагъэныгъэр зэхэсыгъом шыхагъэунафыкыгъ.

Экофермэм изэхэщэнкӀэ Тэ-хуэтымькое районым шыщ фермерым опыту илэр шысэу къахьыгъ. ХьакӀэщ унэ цыкӀуи 3, былымхэмрэ мэкӀумэщ тех-никэмрэ зычӀэтыгъэ къахьыгъэр мыщ шагъэлпсыгъэх, лофшлэплэ чыплэ 5 шызэхашагъ. Адыгэ къуаер зэрэрахьэрэм, чэмхэр къызэрэщырэ, былымхэр зэ-рагъашхэрэм, пцэжыер къы-зэрэхадзырэм ыкӀи нэмыкӀхэм хьакӀэхэм нэлуасэ зафашын ыкӀи ахэм ахэлэжьэнхэ алъэкышт. Илэси 2-м къыклоцӀ зекӀо 550-рэ хьызмэтшлэплэм шылагъ. 2026-рэ илэсым ехуылэу илэ-сым къыклоцӀ зекӀо миным нэс фермерым ригъэлэжьэнхэ ылэ-кышт.

МыекӀопэ районым шыщ фермеритлуми ащ фэдэ грант-хэр аратыгъэх. Апэрэ проектым тетэу зекӀохэр мэкӀумэщышлэ-фермер хьызмэтшлэплэм шыра-гъэблэгъэщыгъ, былымхэм укы-зэрадекӀокӀышт шыкӀэхэм ахэр нэлуасэ афашыгъэх. Мыгъэ нэбгырэ 200-мэ мы хьызмэтшлэ-плэр зэрагъэлэжьыгъ. Адрэ про-ектым къызэрэщыдэлъытагъэм-кӀэ, лэзэгъу цухэр къыдзыгъэ-кӀырэ, эфир дагъэхэр къэзышы-рэ, цумпэхэр зылэжьырэ агро-предприятием зекӀохэм атегъэ-псыхьэгъэ шьолыыр шызэхашагъ.

Теуцожэ районым ифермер хьызмэтшлэплэу цумпэхэр зылэ-жьырэ агротуристическэ проект мыгъэ цыпхырашынэу рахуыгъ. ЗекӀохэр зычӀэсыгъэ унэхэр агъэлпсыгъэх. Голубикэмрэ мэ-рэкӀуапцӀмрэ зычӀэлэжьыхэрэ лэжьэкӀулэпэхэр зекӀохэм зра-гъэлэжьгъун алъэкышт. Къыхьагъ илэсым нэбгырэ 300-м нахь мымакӀэу экофермэм шырагъэ-блэгъэнхэ ямурад.

Республикэм и Лышхьэу зэ-хэсыгъом зэрэщыгъэунафыкы-гъэмкӀэ, агротуризмэр хэхьоны-гъэ зышын зылэкышт лъэны-къохэм ашыщ, зекӀоным изэгъэу-шомбгъун ар фэлорышлэшт.

«Мы аужырэ илэсхэм агро-туризмэм Урысыем нахь зыще-ушомбгъу, цыфхэм ар лъэшэу ашлогъэшлэгъон. ЗекӀоным имы-закъоу, цыфхэм чыплэрысхэм якультура нэлуасэ зыфашы, продуктэу къахьыгъыхэрэр нахь зэлъагъэ мэху, мэкӀумэщым товар къыщызыхьыгъэхэрэми яхьахэ зыкӀелэты. НэмыкӀ шьолы-рхэм къарыкӀырэ хьакӀэхэм аригъэлэжьгъун икӀун Адыгеим и. Мы лъэныкъом зегъэушом-бгъуэгъэн, ищыкӀэгъэ амалхэр ащкӀэ зэхэщэгъэн фае», — **къы-луагъ Къумпыл Мурат.**

2023-рэ илэсым республикэм шызэхашагъэ археологическэ ушэтынхэм якӀэххэм шхьафэу зэхэсыгъом щатэгушылагъэх. АР-м культурэ клэнхэм якъэу-хуымэнкӀэ ыкӀи ягъэфедэнкӀэ и Гъэлорышлэплэ ипашэу Цыплынэ Рустем къызэрылуагъэмкӀэ, куль-турэ клэным хэхьэрэ псэолэ 4622-рэ Адыгеим ит. Ащ шыщэу псэолэ 4301-р археологическэ клэныгъ.

Зэхэсыгъом зэрэщыгъэуна-фыкыгъэмкӀэ, археологическэ лъыгъунхэм язэхэщэн пае гъэ-рекӀо Урысые Федерацием куль-турэмкӀэ и Министерствэу Изын тхылъ 32-рэ къарытыгъагъ, археологическэ ушэтын 200-м еху зэхашагъагъ. Тарихь-культура къэралыгъо мэхъанэ зилэ экс-пертизэ 68-рэ ашыгъ. Инженер сетхэр агъэлпсыхэ зэхуым ар-тефактхэр шылэхэмэ зэгъэшлэ-гъэнхэм пае ушэтын 45-рэ зэ-хашагъ.

Археологическэ клэным хэхьэ-рэ псэолэ 38-у МыекӀопэ къэлэ коим, Дукмасовскэ, Дахьо, Каменномостскэ псэулэхэм арытхэм якъэушхуымэнкӀэ лоф-тхьабзэхэр зэрэхьагъэх. Ушэты-нэу ашыгъэхэм якӀэххэм атетэу псэолэ 323-р культурэ клэным испискэ хэгъэхьэгъэнхэу Гъэло-рышлэплэм унашэу ыштагъ.

Археологическэ псэолыгъэ зэхэщыгъагъэу ыкӀи псэолыгъэмэ зэрар арахыгъэу Гъэлорышлэплэм ыгъэунафыгъ. Материалхэр хэ-бзэхуымэкӀо къулыкӀухэм алэ-клагъэхьагъэх. Республикэм и Лышхьэу пшэрылхэ афишыгъ хэбзэхуымэкӀо къулыкӀухэр зыхэлэжьэщтхэ координацион-нэ зэлукӀэ мы иофыгъомкӀэ зэ-хашэнэу.

«Адыгеим къыщычӀагыкӀырэ пкыгъохэр зэкӀэ зэтырафынхэ ыкӀи музейхэм аратын фае. ТӀынхэм АРИГИ-м илофылэхэр кхахагъэлэжьэнхэм мэхъанэшхо и. Зичэзыу лъэбэкухэр — археологием ипкыгъохэр зэлъа-гъэшлэгъэнхэр, ахэр къызышы-чӀахыгъэ чыплэхэм экспозици-ехэр ащыгъэлпсыгъэнхэр, тапэклэ зекӀохэм атегъэлпсыхьэгъэ лъэ-гуагӀэхэр зэхэщэгъэнхэр ары», — **къылуагъ Къумпыл Мурат.**

**Адыгэ Республикэм
и Лышхьэу
ипресс-къулыкӀу**

Емтлыль Нурбий

Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистэу, тилофшлэгугъэу, Адыгэ Хасэм хэтыгъэу Емтлыль Нурбий ишлэж фэгъэхыгъэ зэнэкьокъу дзюдомклэ спорт комплексэу «Владимир Невзоров» зыфилорэм мэкуогуи и 1-м шызэхашагъ. Адыгэ Хасэм ипашэу Лымышэкьо Рэмэзанрэ ащ игуадзэу Хьот Юнысрэ ягукъэкклэ мы общественнэ объединениер клэцакло фэхуи, республикэм шызэльашлэрэ спортсмен цлэрылохэу Беданэкьо Рэмэзанрэ Бастэ Салимрэ джащ фэдэу зыкызырафагъэзагъэм пач дзюдомклэ лфотхьабзэр рагъэклокыгъ.

Шьугу къэдгъэклыжын, Емтлыль Нурбий 1982-рэ илээсим кышыублагъэу опсэуфэ «Адыгэ макъэм» шылэжъагъ. А уахътэм кыклоцлэ заслуженнэ журналист щытхуцлэм имызакъоу журналистикэм ыльэныкьоклэ Лышхъэм ишлухъафтын кыфагъэшъошагъ, медаль ыкли щытху тхылыбэ кылэжыгъ. Культурэм, искусствэм афэгъэхыгъэу зэрпхъэщыгъэм даклоу, мафэ къэс спорт нэклубгъо кыгъэхъазырыштыгъ. Спортсменхэм, тренерхэм журналистэр дэгъоу ашлэщыгъ, пстэуми яныбджэгъушлугъ.

Інэ хъураер

Дзюдомклэ зэнэкьокъур рамьгажъэзэ, Інэ хъурае рагъэклокыгъ. Ащ Адыгэ Хасэм, культурэм, спортым ялыкьохэр, «Адыгэ макъэм», телерадиокмпаниеу «Адыгеим» ялофшлэхэр хэлэжъагъэх. Нурбий зэралэщыгъэр, агу кызыэри-нагъэр пстэуми гушылэ фабэхэмклэ кыралотыкыгъ.

— Журналист цлэрылоу Емтлыль Нурбий ишлэж дгъэлэплэнэу непэ тыкыбзэхъагъ, — **кылыуагъ лфотхьабзэр кызылуиыхызэ Хьот Юныс.** — Адыгэ Хасэм хэтхэм зэнэкьокъур Нурбий фы-зэхэтцэнэу зыщытетубытэщытым тытегушылэзэ, спортсменхэм зыкытфагъэзагъ. Непэрэ спорт зэлуклэгъум ар ушхъагъу фэхуу. Мыгъэ апэрэу зэхэтщэшт зэнэкьокъур кыкылэпкылошт илэсхэмид редгъэклокызэ тшыным тапэклэ тытегушылэшт. Мыгъэ къеклоплэнхэ фэе бэнаклохэр, тренерхэр, судьяхэр зэклэ икьоу къэзэрэуагъэх.

Гушылэр лыгъэклотогъ общественнэ организациеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу Лымышэкьо Рэмэзан.

— Тиныбджэгъу лъаплэу, журналист цлэрылоу, хэсашхъэм хэтыгъэу Емтлыль Нурбий тыкыфизэхъагъ. Лъэныкыуабэмэ афэгъэзагъэу ащ лфцлэ зеришлэ-щыгъэм зэклэми тышгъуаз. Гъэзетэу «Гъуазэм» иредатор шхъалэщыгъ. Ар кыдэтымыгъэкыжъ зэхуи «Адыгэ макъэм» зы нэклубгъо щытлыгъэу тыдэ тыкыуагъэми, сьд зэшлотхыгъэми тилофшлэгъэхэр зэклэ дахэу зэгъэклогъэхэу Нурбий кышырилотыкыштыгъ. Гъэзетыр къэтштэжъымэ, тшлагъэр тыгу кыгъэкыжъэу щытыгъ, ащ даклоу, сурэтхэр дахэу тырихыштыгъэх. Игушылэ щэрыохэр джы кызынэсыгъэм тыгу икылахэрэп. Адыгэ Хасэм ишлогъэшхо кыригъэклэу хэтыгъ, лъапкэ лфхэм япхырышын илахышлу хильхъагъ. Сымаджэ хуыгъэу щылэу тызэкломи, «Ным исаугъэт сьд рыбгъаклорэр?» ылуи кысыуупчыгъагъ. Джаш фэдизэу зым ригъэзыгъэу зыцэтми лфдыр шыгуушагъэп. Нурбий Абхъаз зор кло зэхуи гупсэфэу шысыгъэп. Ащ хэлэжъагъ, гъэрэу афэклафи кызыэкклэуагъэп. Итеплэклэ цыф мэклагъэми, ыгуклэ иныгъэ, кыпкыоузон ыльэкыштыгъ. Ау уз мэхъаджэр кыффирикъугъ, — **кылыуагъ Лымышэкьо Рэмэзан.**

МЭЩФЭШУ Нэджэдэ:

— Адыгэ Хасэм хэтхэм зэклэми Нурбий тэтый ало, джащ фэд спортым, культурэм ялыкьохэм уяупчымэ кыуа-

лоштыри, пстэуми ар зэдытэтый. Ауштэу зэклэми зыкыаригъэштэн ыльэкыгъ, лъапкым фэлэжъагъ, ащ шу кыдэху-ным дэшхъахыгъэп. Нурбий сыригу-сэу бэрэ тыкыызэдеклокыгъ, сьд фэдэрэ лфотхьабзэ хэлэжъагъэми зэраухэу кычлэкыжыштыгъэп, спортсменхэм, артистхэм, сурэтхэр атырихын, пстэу-

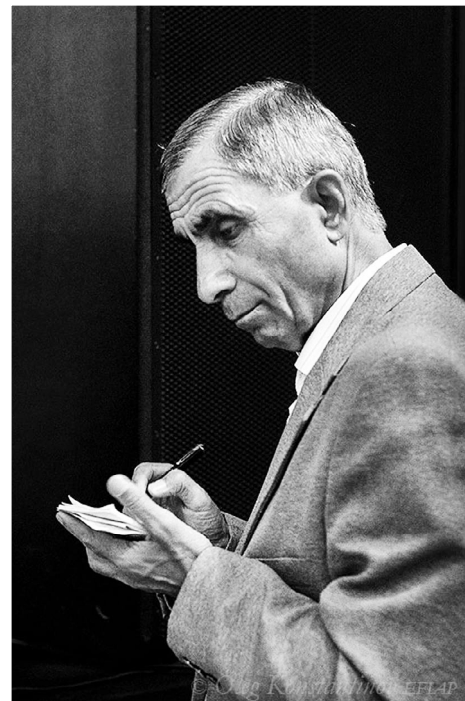
ар гъэзетым кыдиклугъ. Лъэныкыуабэмэ афэгъэзагъэу, ахэм ахэт цыфхэм афэгъэхыгъэу тхэщыгъ. Пчыхъэ хуыгъэу сыхъатыр 10 — 11-м лфшлэплэм сыблэклэу кыхэкыгъ, а уахътэм Нурбий иостыгъэ хэгъэнагъэу кабинетым тхэу члэсыштыгъ. Илофшлэн ишылэныгъагъ. Синэлуасэхэм бэрэ кысалоу хуыгъэ:

ри ыгъэрэзэнхэ фэягъ. Кызыуухэрэми занклэу унэм тыкложын тыфитыгъэп. Республикэм ипашэу Къумпыл Мурат кыфигъэшъошэгъэ сурэтыр тэзыхырэпкыгъор лфшлэплэм лутжэжын фэягъ. Тырихыгъэр дэгъу-мыдэгъумклэ хэтми кьеупчыгъэм риложыштыгъэр а зыр арыгъэ: «орыклэ хуышт». Ащ нэмыкл гушылэ щэрыоу кылоштыгъэхэри тшыгъупшэштхэп: «гъогур зэпырытыкылыгъ», «ишлуагъэ къэклошэ?», «не хъатэ, нэмыкхэри. Тиныбджэгъу тыгу къэкыжъэу бэрэ тыгу илышт. Мыгъэрэ зэнэкьокъур тапэкли зэхэцэзэ ашлынэм, нэмыкл шьолырихэри кыхэгъэлэжъэгъэнхэм тыпылыштыгъ.

Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредатор шхъалэу МЭШЛЭКЪО Саид:

— Емтлыль Нурбий илээс 40-м еху-рэ гъэзетым щылэжъагъ. Ащ гъогоу кыкыгъэр къэлпэтэжын ишыклагъэп,

бзэм изэхэцаклохэм тафэраз, гъэзетым ыцлэкли тхашъуегъэпсэу ясэло.

ТХЪАРКЪОХЪО Сафьет, АР-м изаслуженнэ журналист:

— Непэ «Адыгэ макъэм» журналистэу шылажъэхэрэм сэц нахыбэрэ Емтлыль Нурбий лфцлэ дзышлагъэ ахэтэп. Гукъэкыжъэу къэлтхын плэкыштым гъунэ илэп. Ау сэ хуыгъэ-шлэгъэ зытлу горэмэ сакышыуцун.

Апэдэдэ Нурбий лэклэ тхыгъэ тхэлэп цыкылу горэ ылыгъэу редакцием кызы-члэхъагъэм ыуж илээс 40-м ехуу тешлэжыгъэми, непэ фэдэу сынэгъу кыкылууцожъы. А лъэхъаным писъмэхэмклэ отделым сычлэсыгъ, пашэу си-лагъэр Шьоджэ Аслъанчэры (Тхъэм джэнэт кырет). Лфшлэгъу мафэ горэм кабинетым ипчъэ зыгорэ кытеуагъэти,

Аслъанчэрые «къакло, кычлахъ» ылуи, пчъэм ыльэныкьоклэ зигъэзагъ. Цыкылу-цыкылоу пчъэр кылыуицэи, ышхъэ ехуу кэмылыагъоу, зыгорэ кычлэплэагъ. «Умыулытэу кычлахъэба», — етлани рилуагъ. Мэклэ-маклэу клэлэ къопцлэ лэпс-лэпс горэ кабинетым кыхъагъ. Лъэшэу зэрэулытэрэр кыхэцэу сэлэм кытити, зэхэпхы кьодыеу кылыуагъ: «Сэ тхыгъэ цыкылу горэ кышыуфэсхыгъ. Игъоу шьулэжъэу, кыхэшыууынэу сыфэягъ». Члэкыжын зэхуи кыбклэ зэрэзэкклэлоштыгъэр сшлогъэшлэгъонэу, пчъэр кызыфешлыжым, Аслъанчэрые еслюагъ: «Ащ фэдэу лэдэбрэ укытэрэ хэлэу зыпари спэгъугъэп». Ежыри маклэу къэщыпцли, «щылэх адэ ащ фэдэхэри» кылуи, итхэн пидзэжы-гъагъ...

А тхыгъэ цыкылури гъэзетым кырагъэ-хъагъагъ, ежыри лфцлэ шилэнэу къаштэ-гъагъ. Анахъ хуыпхъэу зипшэрылхэр

ишлэжь агъэлъэплагъ

зыгъэацлэхэрэм ясатыр псынклэу хэу-
цогъагъ. Чэши мафи, шэмбэти тхьаума-
фи имылэу ренэу зыгорэм чъэщтыгъ,
кытхыжыщтыгъ. «А, Нурбий ухъупхъэ
дэд, эклэри кыбргэушхох шъхъае, ори
пшъхъэ шу плъэгъужьын фае. Сыда
зыгъэпсэфылэ е хы горэм умыклора?
зесэлом, «А кьэбгъэжыагъэр кыхъэ,
сыкъедэлунэу уахътэ силэп» ылуи исыхъат
теозэ лүкыжыгъ. Чъэзэ идунай кыла-
гъэ, фэмыразэ щылэп кысшлэшлы. Тэ
тилофшлэлэккэ бэрэ игугъу тэшлы, тчы-
гъупшэрэп.

Спортсменэу кьеклоплагъэхэми Нурбий
гуцылэ дэхабэ кыфалыагъ.

**Ахэм зэу ащыщ зэлъашлэрэ спорт-
сменэу, УФ-м итренерэу, «Адыге-
им и Щытхъузехъ» зыфилорэ меда-
лым изехъацлэу ЕМЫЖ Арамбий.**

— Нурбий бэрэ кытхыжыщтыгъ,
спортсменэхэми дэгъоу ашлэщтыгъ. Непэ
бэ ащ кыраоллагъэри, джыри учысмэ
бэ кьеплолэн плъэкыщтыгъ. А зепстэур
илофшлэнккэ кыплэжыгъ. Сэ сшъхъэккэ
сызэрэфэразэр сурэтэу стырихыгъэхэм
зэккэми зэ нымылэми инэу сыкъаригъэ-
кыгъэп (сэмэркъэоу), — кылыагъ ащ.

**Гуцылэр лыгъэккылагъ
АР-м изаслуженнэ тренерэу
БЕДАНЭКЪО Рэмзан.**

— Мы зэлуклэгъур зэхачэныр бэмэ
агу кьэкыгъ. Тэ, бэнаклэхэм тиуагъоккэ,
тигуапэ спорт плэпкхэм ащыщэу дзю-
домккэ зэнэкьокьур зэхачэнэу кызырэр-
хыгъэр. Емтыль Нурбий кытпэбла-
гъэу кытхэтыгъ, тигъэхъагъэхэр икьоу
кырилотыкыщтыгъэх. Анахъ чыжъэу
тыди тыкылагъэми, кытфытеозэ, текло-
ныгъэу кыдэтхыгъэр псынклэу зэрэзэ-
лэригъэшлэщтым пылъыгъ. Лъэпкыым
ищытхъу спортымккэ зэрядгъашлэрэм
рыгушхоу кыхыгъэщтыгъ. Ащ ишлэжъ
тыгъухэм арылыщт, — хигъэунэфыкыгъ
Беданэкьо Рэмзан.

**Емтыль Нурбий дэгъоу зышлэщты-
гъэхэм ащыщ УФ-м, Адыгеим
янароднэ артистэу КУКЭНЭ Мурат.**

— Нурбий цыф шъырытэу зэрэщы-
тыгъэмккэ пстэуми кьахэщыщтыгъ. Ежъ
ышъхъэ игугъугъэп сыдыгъоккэ, зыгорэ
фэлшлэщтми ебгъэзызэ, зэккэлаклэм кьэ-
гъум кьохъажъэу щытыгъ. Театрэм кы-
зычлэхъэккэ лүтхэр эккэ пэгъушлэуатэхэзэ
пэгъокыщтыгъэх, сэмэркъэур кыбэккэу
зэдэгъушлэщтыгъэх. Талэккэ тэри, театрэм
илофшлэхэм, ащ пчыхъэзэхъахъэ
фызэхатцэ тшлэиу. Нурбий лъэпкыым
ицылф, ащ фишлагъэри бэдэд. Иакып,
игупшысэ, игуклэгъу зыхимылъхъагъэ
щылэп. Зэккэми кытфэгумэкыгъ, артист
пчъагъэмэ ятворческэ портретхэр ышлэ-
гъэх, ылэтыгъэх. Сызыфылтеоккэ «министр
обороны слушае» ылозэ, кызызрилэ-

тыщтыгъэр сигукъэкыжъхэм ахэтыщт.
Тхъэм джэнэт лъалэ кырет, — кы-
хыгъэщыгъ артист цырылом.

**Ащ кылыпыидзагъ медицинэ кыулы-
кьум иполковникэу, заслуженнэ
врачэу, медицинэ шлэныгъэхэмккэ
кандидатэу ЦЫКЫУШЪЭ Аслъан:**

— Мы клалэр зысшлэрэр илэси 10
фэдиз мэхъу. Згъэшлагъоу бэрэ сеппы-
щтыгъ, зэккэми кьахэщэу щытыгъ. Апэ
изекылаклэхэр кызыгурьмылохэу, загъорэ
сыфэгубжынэу сыфэягъ. Етланэ нахъ
благъэу зысэшлэм, зэрэщытыр кызыгуры-
лагъ. Кыфэллощтыр птхыгъэми тхылъ
псау хъушт. Ащ фэдэ цыфхэр маклэх,
щымылэжъхэ зыхъуккэ ары яшлэуагъэ кы-
зыпшлэрэр. Зыдэкылагъэм щышлэ Тхъэм ешл.
Лэнэ хъураем клэух зэфэхъысыжъ
Лымыщэкьо Рэмзан кыфилышызэ, АР-м
лъэпккэ локхэмккэ, лэкыб кьэралхэм
ащыпсэурэ тилэпкыгъэхэм адырлэ
зэпхыныгъэхэмккэ ыккэ кьэбар жьугъэм
иамалхэмккэ и Комитет итхъаматэу
Шъхъэлэхъо Аскэр ишлүфэс фабэ кьэ-
зэрэгъоигъэхэм алыгъэлэсыгъ. Илофшлэн
дэкыгъо зэрилэм кыхэкылыккэ ар мы
лофтхъабзэм хэлэжъэнэу зэрэмыхъугъэр,
ыгуккэ зэраригъусэр кьарилуагъ.

Дзюдомккэ зэнэкьокьур

Емтыль Нурбий ишлэжъ фэгъэхъы-
гъэ дзюдомккэ зэнэкьокьур АР-м иза-
служеннэ журналистэу Беданэкьо За-
мирэ ордэу «Адыгэ быракъ» зыфило-
рэмккэ кызызлуиыгъ. Ащ ыуж ордэу
«Адыгэ шъуашэр» кылыпыидзагъ. Ахэм
ягушылэхэр кытхэмытыжъ Емтыль
Нурбий ытхыгъэх.

Дзюдомккэ зэнэкьокьоу зэхачагъэм
Емтыль Нурбий илахып гупсэхэр кье-
клоплагъэх.

**Ахэм ащыщэу Нурбий ыш иклалэу
Рустам гуцылэгъу тыфэхъугъ.**

— Мыщ фэдэ республикэ мэхъанэ
зилэ зэнэкьокьу сятэшым зэрэфызеха-
чагъэр лъэшэу тигуапэ, ащ ишлэжъ
агъэлъаплэу зыгу кьэкыгъэхэм зэккэми
тафэраз, тхъашъуегъэпсэу ясэлэ. Нурбий

рыр тлэккэ класэу тшлагъэ нахъ бэ мыщ
типакъоккэ кьекылаплэщтыгъэр. Мы ма-
фэм тефэу локтхъэбзабэ районым
щызэхачэнэу зэрэхъугъэм кыхэккэу
Щынджы дэххэри кьэклонхэу хъугъэп.
Зэралорэм фэдэу, кьэклошт илэсым
джыри зэхачэнэу зыхъуккэ нахъ тэрэзэу
тэри зыкыфэдгъэхъазырыщт, — хигъэунэфыкыгъ
Емтыль Рустам.

Зэнэкьокьум Мыекыуапэ, Теуцожъ
ыккэ Тэхъутэмыкьое районхэм яспорт-
сменхэр хэлэжыагъэх, пстэумккэ коман-
ди 4 хъуштыгъэх. Хэти зэрифэщыуашэу
дзюдомккэ илэпэлэсэныгъэ алырэгъум
кышлэгъэлэжыагъ.

Апэрэ чыплэр зыфагъэшъошагъэр
Тэхъутэмыкьое районым икупэу «Ша-
псыгъ» зыфилорэр ары. Тренерхэр:
Ацумыжъ Заур, Хъэккэко Чатиб, Нэ-
гъуцу Азмэт.

Ятлонэрэ чыплэр зыхыгъэр олимпий-
скэ резервым испорт еджаплэу N 1-м
икупэу Бастэ Салим зипащэр ары.

Яцэнэрэ чыплэр купитлүмэ зэдаго-
щыгъ: Мыекыопэ спорт еджаплэм сам-
бомккэ ыккэ дзюдомккэ якупхэр ары.
Тренерхэр: самбэмккэ — Гулэтыжъ
Хъалид, Наныжъ Байзэт, дзюдомккэ
— Хъакуринэ Дамир, Мерэм Саид,
Сергей Шутовыр.

Емтыль Нурбий ыш иклалэу Емтыль
Рустам хагъэунэфыкырэ чыплэхэр кьэ-
зыхыгъэ купхэм ахъщэ зэрылэ шлухъаф-
тынхэр аритыгъэх.

Емтыль Нурбий ыцлэккэ «Адыгэ ма-
къэм» икубок зыфагъэшъошагъэр Тэ-

шлүшлагъэу илэр илэужхэмккэ джы кьэ-
тэлэжъу, тырэгъушхо. Сицлыккыгъом кы-
щегъэжыагъэу сэ ащ ыналэ лъэшэу
кыстетыгъ, бэ кысфилылагъэр. Апшъэрэ
еджаплэм сыщеджэфэ илэси 5-м кы-
клоцкэ иунэ сисыгъ, силэжыгъ, сиплүгъ.
Сыгу шлүклэ егъашлэм илыщт. Непэ
сшыпхъухэр, сшлхъэгъусэ ыккэ сипшъэ-
шъитлү сигъусэхэу тыкыкылагъ. Кьэба-

хъутэмыкьое районым ибэнаклэу Джа-
рымэ Ибрахим. Хэкум кьэзгъэзэжы-
гъэ тилэпкыгъэхэм яхъушъафыкыгъэ
шлухъафтын Сезар Ибрахим ыхыгъ.

Адыгэ Хасэм ыцлэккэ спортсмен куп-
хэр зыгъэсэрэ тренерхэм хъушъафы-
кыгъэ шлухъафтынхэр аратыгъэх.

Лэшынынэ Сусан.

Сурэтхэр: Лэшынынэ Аслъан.

Адыгеим икомсомол

ильэси 100 хьугъэ!

Тилошлэгъу лъаплэхэр, Адыгеим икомсомол хэтыгъэхэр! Адыгеим икомсомол зызэхашагъэр 2024-рэ ильэсым непэ ильэси 100 мэхъу.

Юбилей шлагъомкIэ тыгу кыдделэу тышфэгъушIо! Ленинскэ комсомолымрэ ащ и Адыгэ хэку организациерэ ясатырхэм ахэтыгъэ, зиныбжьыкIэгъу а лъэхъаным тефэгъэ пстэуми ар зэдырэмэфэки.

Адыгеим икомсомол гъогушхо кыкIугъ. Граждан заом ильэхъан апэрэ комсомол купхэр зэхашагъэу аублэгъагъ, ыужкIэ хэгъэгум иныбжьыкIэ движение шхьалэ нэбгырэ мин пчъагъэ хэтыгъ. Тихэгъэгу ыкIо мини 100 пчъагъэхэу ащ исатыр хэтыгъэхэр шIэныгъэ гъогу шъуамбгъом тыришагъэх. Ащ тызэриплугъэм, комсомол лофшIлэхэу ильэсыбэрэ тызэрэщытыгъэм лъэшэу тарэгъушхо.

Адыгеим икомсомол хэтхэм Iашэр алыгъэу я Хэгъэгъу къаухъумагъ, псэолъэшын лофшIлэхэм ахэлэжъагъэх, уасэу ащ дунаим кышчыфашIырэм зыкырагъэлэтыгъ.

Тыдэрэ лъэныкIокIи: лофшIлэнымкIи, лыхъужьныгъэ кызыхэгъэфэгъэнымкIи гъэхъагъэхэр ащ ышIыщтыгъэх, опытышхо кызырэрэзIэкигъэхъащтым, кадрэхэм ягъэхъазырын, цыф зэчыишIухэм яплун-лэжын ауж итыгъ.

Адыгеим икомсомол ыплугъэ чыгулэжхэм, рабочэхэм, наукэмрэ искусствэмрэ ялофшIлэхэм, спортсменхэм, къэралыгъо, политическэ лофшIлэхэм ацIэхэр кытIлэхъухъащт лIэужхэм ащыгушпэщтхэп.

Адыгеим икомсомол итарихъ кьегъэшъыпкъэжы ныбжьыкIэхэм яплэуж пстэухэмкIи ащ осэшхо зэрилагъэр, лъэныкIуабэ кызылэпызыубытырэ ныбжьыкIэ движением изэхэщэкIо чанэу зэрэщытыгъэр.

Комсомолым шлоу кыпкырыкIыгъэр зэкIэ къэхъумагъэныр, ильэсипшI пчъагъэхэм опытышлоу шIлэ хъугъэр кызыфэгъэфедэгъэныр непэкIэ мэхъанэшхо зилэ пшъэрылхэм ащыц.

Адыгеим икомсомольцэ пстэуми яилъэси 100 юбилейкIэ тафэгъушIо! Насыпышлонхэу, псауныгъэ пытэ ялэнэу, Адыгеими, Урысыеми апае теклоньгакIэхэр ашлынэу тафэлъало!

**Урысые общественнэ
организациеу «Комсомолым
ыплугъэхэр – си Хэгъэгъу»
зыфилорэм и Адыгэ республикэ
кьутамэ ибуро хэтхэр**

СЫДИГЪУИ

Революцием ыпэкIэ ныбжьыкIэхэр мухъумагъэхэу ыкIи анахъ макIэ къэзылэжхэу Урысыем щыпсэуштыгъэх. КIэлэцIыкIухэми лоф арагъашIэщтыгъ, рабочэмэ къагъахэрэм елытыгъэмэ, ахэм ялэжъапкIэ фэдитIу-щыкIэ нахъ мэкIагъ. Ау ныбжьыкIэмэ къагурылоштыгъ ягъэр псэукIэ кыхэзыщыжыщтхэр лофшIакомэ, апэ дэдэ рабочэмэ, агуахъэхэмэ арэу зэрэщытыр.

Социальнэ зэфэныгъэм фэгъэхыгъэ гушысэу Адыгеим иныбжьыкIэхэм къахэхэгъагъэхэм зыгъэушъомбгъугъэнымкIэ зишIуагъэ къэкIуагъэр Мыекъопэ социал-демократическэ купэу 1903-рэ ильэсым ибжьыкIэ зэхашагъагъэр ары. Ащ хэтхэмрэ язэхэщаклоу А.И. Жуковскэмрэ ныбжьыкIэхэу станицэхэу Шытхьалэ, Ханскэм, Келермесскэм, Джаджэ ащыпсэухэрэм лоф адашIэщтыгъ. Ахэм апэчыжъэ чылагъохэми зэлхыныгъэхэр адашIыгъагъэх — Хьакурынэхъаблэ, Кошхъаблэ, ХьатыгъужьыкIуае. Революцие лофшIлэным ахэр хащэщтыгъэх.

Екатеринодарскэ отдeлым хэхьэрэ адыгэ чылагъомэ чанэу социал-демократическэ купхэр ащылажъэщтыгъэх, анахъэу ахэр зыдэщылагъэхэр ТэхьутэмыкIуай. 1905 — 1907-рэ ильэсхэм революционнэ зэхэхъэхэу станицэхэм ыкIи адыгэ къуаджэхэм ащыклоштыгъэхэм Мыекъуапэ щыц лофшIакомэ революционнэ псалъэхэр къащашыщтыгъ. АщкIэ ренэу апэ итыгъэхэр ныбжьыкIэхэр ары. Ахэр пачыхъэм итетыгъо, чыплэхэм ащылэ пчыхэм апэуцужыщтыгъэх.

1905-рэ ильэсым итыгъэгъээ мазэ ихъугъэ-шлагъэхэм адырагъэштагъ я 2-рэ Шхъащэфыжъ (Урупскэ) полкым, я 14-рэ пластунскэ батальоным, ахэр Мыекъопэ къээзкъмэ яотдел ыгъэхъазыргъагъэх, къэлэдэс мин 20-м ехъу хъуштыгъэх.

Зигугъу тшырэмэ азыныкIор ныбжьыкIагъэх. Шхъащэфыжъхэу зыкъэ-зылэтыгъэмэ агоуцугъэх станицэхэу Джаджэм, Дондуковскэм ыкIи Келермесскэм ащыпсэурэ ныбжьыкIэхэр. Демонстрацием хэлажъэхэрэр кIэда-оштыгъэх пачыхъэр тырадзынэу, конституциер ыкIи демократическэ шхъафитныгъэр гъэпсыгъэнхэу, политическэ хъапсэдэхэр къатIупшыжынхэу. 1906-рэ ильэсым ищылэ мазэ и 9-м, «Лыгъэчъэ тхъаумафэр» ильэс зыщыхъуштым, Мыекъуапэ иурамхэм рабочэхэмрэ ныбжьыкIэхэмрэ зыхэлэжъэгъэхэ демонстрацие щызэхашагъагъ. Ахэм нэшхэигъэ быракъхэу «Псэхэхмэ лIэныгъэр къагъэ», «Фэхыгъэхэм шытхъур адэжъ» зытетхэгъагъэхэр ахыштыгъэх ыкIи революционнэ «Марсельезэр» къалоштыгъ.

Революционеркэ ныбжьыкIэу ыкIи зэхэщэкIо чанэу а лъэхъаным зыкыгъэлэгъогъагъ Мыекъуапэ щыц Софья Дальняя-Дерман (цIэ тедзэу илагъэр Вольская). Ар 1903-рэ ильэсым кышчы-ублагъэу партием хэтыгъ, Мыекъуапэ иурамхэм ащыц ащ ыцIэ ехы. Ар зыхэт большевик купыр 1903-рэ ильэсым Мыекъуапэ кызыэкIор ары гъээтетэу «Рабочэм ымакIэ», (ахэр гъээтетэу «Правдэм» икIотэгъугъэх) зыфилорэм икIыдэгъэкIын заублэгъагъэр, ныбжьыкIэу революцием фаблэхэрэр нахыбэ зыхъугъагъэр. Купым ышIыгъэ плакатIоу «НыбжьыкIэхэр» ыкIи «Бэджэхъ» зыфилорэхэр джы кызынэсыгъэм Революцием имузееу Москва дэтым чIэлъых.

Февральскэ революциеу пачыхъэм итедзын фэгъэхыгъагъэм икIэбар

псынIкIэу Урысыем ичIыплэ пстэуми альбылэсыгъ. Тыдэки рабочэхэм, мэкIумэщышIэхэм ыкIи дзэкIолIхэм ядепутатхэм ясоветхэр ащызэхашагъэу аублагъ.

«Комсомол — ар лыхъужьныгъэ зыхэлэ партием икIап!» — кышчилоштыгъ оредым. В.И. Лениным ыцIэ епхыгъэу комсомолым игъашIэ кыхыгъ, кы-зэрэхъугъэ шыкIэри ары. Большевикхэм хабзэр заштэм ыуж лофшIакомэ ныбжьыкIэмэ ясоюз 1918-рэ ильэсым зэхашагъэр.

Октябрьскэ революцием ильэхъан, революционнэ кIуачIэхэм ялэпэчIэгъанэу альбылэщтыгъэ пролетарскэ ныбжьыкIэгъум фэгъэхыгъэ хъушхъафыкIыгъэ резолюциеу «НыбжьыкIэхэм ясоюзхэм афэгъэхыгъ» зыфилорэр РСДРП(б) ия VI-рэ зэфэс шастэгъагъ. Зэфэсыр бэдзэогъум и 26-м кышгегъэжъагъэу шышхъэу и 3-м нэс рагъэкIокIыгъ.

Рабочэ ыкIи мэкIумэщышIэ ныбжьыкIэхэм ясоюзхэм яапэрэ зэфэсэу 1918-рэ ильэсым ичIэпыогъу-шэкIогъу мазэхэм кIуагъэр ары Урысыем и НыбжьыкIэхэм я Коммунистическэ Союз зэхэ-

сым чъэпыогъум и 2-р ары, зэкIэхэри Лениным ипсалъэ едэлущтыгъэх: «...Непэ сз сыфзени, — кыыригъэжъагъ Ильич, — ныбжьыкIэмэ якоммунистическэ Союз ипшъэрылхэм сакъыте-гушIэнэу, ащ елытыгъэу, социалистическэ республикэхэм яныбжьыкIэ организациехэр сьд фэдэхэмэ нахы-шIуа?» Ащ кыкIэлэпыкIоу Лениным зэкIэхэми къагурылонэу тхыгъэ шIэныгъэ программэу коммунистическэ плуныгъэм фэгъэхыгъэр ышхъэ кыырихыгъ. НыбжьыкIэхэм шIэныгъэ дэгъухэр ялэу, коммунистическэ обществэр зыгъэ-псыхэрэмэ апэ итынхэу, гукъэкIхэмкIэ бай зэпытынхэу, коммунистэу загъэсэн фаеу Лениным ныбжьыкIэмэ къаджагъ. «НыбжьыкIэхэм якоммунистическэ Союз ыцIэ кызыгъэшъыпкъэжыщтыр лъэбэкIоу шIэныгъэм, плуныгъэм, гъэсэнныгъэм альэныкIокIэ адзырэ пэпчъ гъэпщылIакомэ ябэныгъэным рапхы зыхъукIэ ары», — ылоштыгъ Лениным.

НыбжьыкIэмэ охътабэ атыригъэкIуа-дзэ адэлажъэщтыгъ Шэуджэн Мосэ. Апэрэ Пшызэ Советскэ правительствэм

«НыбжьыкIэхэм
якоммуни-
стическэ Союз ыцIэ
кызыгъэшъыпкъэ-
жыщтыр лъэбэ-
кIоу шIэныгъэм,
плуныгъэм, гъэсэ-
ныгъэм альэны-
кIокIэ адзырэ пэпчъ
гъэпщылIакомэ
ябэныгъэным рапхы
зыхъукIэ ары».

В. И. Ленин.

зышагъэр. Джащ кышчыублагъэу, 1918-рэ ильэсым ичIэпыогъу мазэ и 29-м, комсомолым итарихъ къэпIуатэ хъушт, анахъ ныбжьыкIэ организацие инэу дунаим тетыгъ. Комсомолым иеджаплэ СССР-м щыпсэуштыгъэ ныбжьыкIэ миллион 200-м ехъумэ акIугъ. ВЛКСМ-м ибыракъ къэралыгъо бгъэхалхъэу 6 кытешы, ахэм ащыцэу 3-р Лениным иорденых.

Тыдэки комсомолым зышиушъомбгъу-щтыгъ. Ау Пшызэрэ хы ШIуцIэ Iушъомрэ лъэпкыбэ зыщыпсэурэ шъолъырыгъ, кыушхъэчIэхэри бэ хъуштыгъэх, ахэр лофыгуаIкIэу кьежъагъэр аштэным дэгъуIэщтыгъэхэп.

ЯцыхъэмышIыгъэ пэшыекIуагъэр лъэпкэ лофхэм афэгъэхыгъэ программэу Совет хабзэм ыштэгъагъэр ары. Советмэ яя II-рэ зэфэс кышчалопшыгъагъ Урысыем щыпсэурэ лъэпкхэм зэкIэми зэфэдэ фитныгъэ зэрIэщтыр.

Я III-рэ зэфэсэу комсомолым зехищэгъагъэм, ар зыхъугъагъэр 1920-рэ ильэ-

хэтэу ыкIи Иван Погибельнэр игъусэу Мосэ красногвардейскэ отрядхэр зехигъэхъажынхэш, зы Филипповскэ дзэ зэришIыжыштым пылбгыгъ. Адыгэ ныбжьыкIэ чанхэр красногвардейскэ отрядхэм ыкIи партизанхэм ахищэщтыгъэх. 1918-рэ ильэсым Шэуджэн Мосэрэ Пруссэрэ апэрэ гуфэкIо отрядыр зэхашагъагъ, ащ адыгэ ныбжьыкIэ щэхъу хэтыгъэп, Пшызэ иконтрреволюцие ебэныщтыгъэх.

И. Погибельнэмрэ И. Кочубейрэ яотрядхэм адыгэ кIэлаIкIэу макIэп ахэтыгъэр.

Адыгеим зы къуаджэ итыгъэп граждан заом ифронт гуфакIохэр ымыгъэкIуагъэхэу. Ащ фэдэу ежъ яшIоигъоныгъэкIэ Дзэ Плыжым хэхъагъэхэм ащыщыгъэх къуаджэу Адэмые щыпсэуштыгъэхэ Ягъумэ Айтэч, Хъут Аджэрий, Кушъутанэхэу Юныс ыкIи Сэфэр, Тухьтэрэ Хъалид. Ильэс пшыкIулб нахъ ымыныбжъэу ежъ ишIоигъоныгъэкIэ Дзэ Плыжым хэхъагъагъ Кошхъаблэ щыц Даутэ

ТИШЦЫЛЭНЫГЪЭ ХЭТЫШЦ

Абдулахь, ар Къырым и Чангорэ иштэн хэлэжьэгагъ. Ныбжыкълэху Василий Кузнецовыр, Павел Рябенкэр, Тимофей Кильдюшовыр, Иосиф Малаховыр, станицэу Ханскэм щыц комсомольцэху Иван Ворониныр, Яков Рябцевыр, Николай Свечниковыр, Антон Шиповскэр ыкӀи нэмыкӀ нэбгыришэ пчагъэ джащ фэдэу бэнэн юфым псэемыблэжьху хэлэжьагъэх. Ахэм ащыщыбэм апсэ Совет хабзэм фатыгъ. Ау ащ даклоу «белогвардейцэхэм» яотрядхэри зэхашцэщыгъэх. Къээзкъ станицабэхэр зыми гомыхьэху, ау дзэхэм зыгъэпсэ-фиплэ чыплэкӀэ еджаплэхэр аратыху хууцтыгъ. Террор «фыжыыр» «пльыжыкӀэ» зэблахууцтыгъ, ары пэпчӀ чыплэрысхэр хэклауадэщыгъэх.

Деникинщинэр зэхэгъэтакъуи, Совет хабзэр Пшызэ зыщыпытэжьым, комсомол организациеи зэхэщэн юфыр тыдкӀи шылабгэкӀотагъ.

Граждан заом иилъэс фыртынэхэм, гъаблэм зыщэбэныштыгъэх лъэхъаным урыс товарищхэм, пшызэ коммунистхэм акъотху зэхэщэн юфымрэ ныбжыкълэхэм яплунрэ юж итыгъэх Шэуджэн Мосэ, Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые, Степан Заема, Хьатит Махьмудэ, Даут Гутякуловыр, ЦуамыкӀо Айса, Максим Андриенкэр ыкӀи нэмыкӀыбэхэр.

Апэрэ комсомол организациехэр Адыгеим зыщызэхашагъэхэр 1920 — 1921-рэ илъэсхэр ары. Ахэр красноармейцэху граждан заом кыыхэкӀыжьыгъэхэм ащыщыгъэх, ау тӀэкӀу-тӀэкӀузэ рабочехмрэ тхьамыкӀэхмрэ къахэкӀыгъэ ныбжыкълэхэр гъусэ-гъу къафэхууцтыгъэх.

Комсомольскэ ячейкэхэр Мыекьюапэ щызэхэщыгъагъэр ХьасанэкӀо Алий, ар граждан заом хэтыгъ. Мэлылфэгъум и 7-м 1920-рэ илъэсым урамэу Георгиевскэм (джырэкӀэ Комсомольскэм) тетыгъ унэ цыкӀлӀм РКСМ-м игъэцӀэкӀло бюро щагъэпсыгъагъ, ащ хэхагъэх ХьасанэкӀо Алий, Сергей ыкӀи Георгий Сагомонянхэр, Горбановскэр, Морциновичыр, Ильиныр ыкӀи нэмыкӀхэр.

РКСМ-м и Мыекьюапэ отдел игъэцӀэкӀло бюро иапэрэ секретарэу хадзыгъэ ХьасанэкӀо Алий макӀлп ышлагъэр ныбжыкълэхэм я Союз цыфхэр нэлуасэ фишынхэм, ащ исатыр хэтхэм япчъагъэ нахьыбэ ышынхэм афэш.

Дубильнэ-экстрактнэ заводэу «Красный Октябрь» зыфиӀорэмӀи РКСМ-м икӀутамэ кыыщызэлуахыгъ.

Апэрэ комсомол организациеи псэуплэу Николаевскэм 1920-рэ илъэсым игъатхэ щызэхашагъ. Ащ хэхагъагъэх: Александр Погибельнэр, Александр Кузнецовыр, Софья Руденкэр, Мария Бабичевар, зэшыпху Василенкэхэр, Мария Ткаченкэр. Мы къуаджэм юфшӀэнышхо шашлагъ коммунистху Павел Олейниковым, Иван Щетиным, Мефодий Перепелкиным, Трофим Агеевым (сельреволюционным итхьамат), Елена Павлюченкова. Аужырэр партийнэ организациеи ыцӀэкӀэ комсомольскэ организациеи кырапхыгъ.

1920-рэ илъэсым ишышхьэлэу мазэ Большой Сидоровым комсомольскэ ячейкэ кыыщызэлуахыгъ. Ащ иапэрэ

зэхэсыгъо Мыекьюапэ отделым иинструкторэу Станюкевич кыышыгушӀлэгагъ, комсомолым ипшӀэрылхэр кыыщырилотыкӀыгъагъэх. Ащ юж нэбгырэ 15-мэ лъэлэу тхылхэр атыгъагъэх организациеи хэхьэхэ ашӀоигъоу.

Адыгэ автоном хэкур зыщызэхашагъэ уахьтэм комсомол организациеи 10 зэхашагъэхагъ. Ахэм ащыщыгъэх РКСМ-м

Апэрэ комсомол организациехэр Адыгеим зыщызэхашагъэхэр 1920 — 1921-рэ илъэсхэр ары. Ахэр красноармейцэху граждан заом кыыхэкӀыжьыгъэхэм ащыщыгъэх, ау тӀэкӀу-тӀэкӀузэ рабочехмрэ тхьамыкӀэхмрэ къахэкӀыгъэ ныбжыкълэхэр гъусэ-гъу къафэхууцтыгъэх.

ичейкэху кӀутырху Яблоневскэм, Краснэ Башнэм, коммунэу «Свободный труд» адэтыгъэхэр.

1920 — 1923-рэ илъэсхэм бзэджа-шлагъэм лъэшэу хэку зыкыщицӀыгъагъ. Захарченкэм, Ковалевым, Ожым, Бандурко, Султан-Петкэ ыкӀи нэмыкӀхэм яфыжы-уцышхо бандэхэр Адыгеим щы-хушӀэщыгъэх, псэуплэмэ атебанэщыгъэх, мэкӀумэщышӀэхэр ахушӀэщыгъэх, былымыр атырахыштыгъ, красноармейцэхмрэ апэрэ активистхмрэ ау-кӀы-штыгъэх.

1922-рэ илъэсым бзэджащӀэхэр Аскъэлае дэбанэхи, коммунист-красноармей-цэу Андрей Гуськовыр, бэ темышӀэу кӀутырэу Шевченкэм щыц коммунарэу Василий Скиба ау-кӀы-гъэх.

Лыхужыныгъэ зэрихьэзэ хэклӀдэгагъ Паша Доценкэр, ащ юж разведчицэ бэлахьэу зыкӀэзыгъэлъэгъогъэ Даша Агеевами ыпсэ ытыгъ. Дашэ станицэу Тенгинскэ дэжӀ щыхушӀэщыгъэ Гридасовым ибандэ кычыгъэщӀи, зэхари-гъэгъэтэкӀогагъ. Ащ юж бандитхэр иунэ ихьэхи, щэжыер тӀокӀрэ зырэ халу-гъагъ.

Адыгэ автоном хэкур загъэлсым юж хэушхьафыкӀыгъэ экспедиционнэ отряд зэхашагъ, ащ ипшӀэрылхыгъэр банди-змэм илоф шӀэгъэныр арыгъэ. Ком-сомольцэхэр зэкӀ пӀоми ху-нэу хэушхьа-фыкӀыгъэ купмэ ыкӀи подразделениехэм ахэтыгъэх, дзэ юфым зыфагъасэщыгъ. Апэрэ сатырмэ ахэтыгъэх Аскъэлае икомсомольцэхэр, ахэм я РКСМ ячей-кэ исекретарэу Шэуджэн Аюбэ коммунэу «Зарям», псэуплэху Натырбовэм ыкӀи Преображенскэм яотрядхэм япашэу щытыгъ. Ащ хэтхэм АнцӀкъом ибандэ ипашэ къауытыгъагъ ыкӀи белогвар-дейце-карателэу Бандурко ибандэ зэ-хагъэтэкӀогагъ.

Джащ фэдэ псэемыблэжь комсомоль-цэ чанмэ яшӀуагъэкӀэ бандитизмэм илоф Адыгеим шаухыгъагъ. Контрреволюциеи ебэнхэзэ, Адыгеим икомсомольцэхэр политическэ юфхэм зэрафэхьа-зырхэр къагъэлъэгъуагъ.

Адыгеим щылэ РКП(б) игъэцӀэкӀло бюро 1923-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 9-м зэхышӀэгъэгъэ зэхэсыгъо урыс ыкӀи адыгэ ныбжыкӀэмэ зэрадэлэжьэщтхэ лъэныкӀохэр кыышӀалотагъэх, РКСМ-м

хьанчэрые РКСМ-м ичеркескэ ячейкэмэ языхьт фэгъэхьыгъэ псалэ кыышыгъ.

Анахьэу комсомольцэхэм япчъагъэ зыхэхьогъагъэр Лениныр зэлэ ужыр ары. Къуаджэхэм, станицэхэм ыкӀи кӀутырхэм нэшхьыгъэ зэхэхьэхэр ащы-кӀуагъэх.

Лениныр кызырэджагъагъэм еллы-тыгъэу комсомолым джыри нэбгырэ 545-рэ хэхьэгагъ, ахэм адыгэ пшӀэшъэ-жые 20 ащыщыгъ. Комсомол органи-зациеу 8 зэхашагъагъ, ахэмэ нэбгыри 155-рэ зэрапхыгъ.

1924-рэ илъэсым ижъоныгъокӀэ мазэ зэфэсым хэлэжьэщтхэм яспискэ хьа-зы-рыгъ. Нэбгырэ 50-мэ амакӀэ атынэу фитыныгъэ ялэу ыкӀи лыкӀло 14-р зэхэ-гушӀлэжьхэрэм ахэлэжьэнхэ альэкӀынэу хадзыгъагъэх.

1924-рэ илъэсым имэкьюгъу мазэ и 4-м Адыгеим икомсомол иа 1-рэ зэфэс кӀалэу Краснодар дэтыгъэ клубэу «Проф-интерн» зыфиӀорэм щызэхашагъ. Ащ иповесткэ упчӀабэ итыгъ, ахэм ятегу-щылэн мэкьюгъум и 8-м нэс кӀуагъэ. Зэфэхьысыжыгъэу зэфэсым шашыгъэр ыкӀи пшӀэрылху щагъэуцугъэр багъэ, а зэкӀэри гъэзет нэкӀубгъом кыышӀтӀо-тыкӀын тӀэкӀынэп, ау товарищэу Сен-новым идоклад резолюциеу фашыгъэм игугъу кӀэкӀу кӀэтшӀын. Ащ зэритхагъэм-кӀэ, «РКСМ АЧАО-м иапэрэ зэфэс Лениным ыцӀэ зыфеусыжы ыкӀи Урысые зэфэсым елӀэлэу зэрэ СССР-у Ленины-цӀэр Быракъ Пльыжым фэдэу ыхьынэу... Ныбжыкълэхэм я Ленинскэ Коммунисти-ческэ Союз орэпсэу! Адыгэ-Черкес ныбжыкӀэ шхьафитхэу Ильич ипшӀэ-рылхэр зыгъэцӀэкӀэнхэм дэгӀлэхэрэр орэпсэу!»

Апэрэ зэфэсым хэку комсомол ор-ганизациер щагъэпсыгъ ыкӀи РЛКСМ-м ихэку комитет хэтышӀтхэр щыхадзыгъэх. Ащ хэхагъагъэх: Ш. Хьахьуратэр, К. Гро-мадскэр, Ю. Ишъынар, А. Шэуджэныр, М. ТӀэпшыкӀор, Д. Галенкэр. ВЛКСМ-м ихэку комитет исекретарэу хадзыгъ шахтерым икӀалэу К. Громадскэр.

Адыгеим икомсомол шӀэлфэ анахь пэрытэу хэгъэгум итхэм ащыщыгъ, дзэ отрядкӀэ уеджэнэу щытыгъ.

Мыгъэ, 2024-рэ илъэсым ижъоныгъокӀэ мазэ комсомолым иветеранхэм язэхэхьэ Мыекьюапэ щырагъэкӀокӀыгъ, ащ унашӀо шашыгъ комсомолыр щылэ зыхьугъэ мафэр мэфӀкӀ шыкӀлэм тетэу хагъэунэ-фыкӀынэу. Хэку комсомол организациеи ыныбжӀ илъэси 100 зэрэхьугъэр ежӀ комсомолым и Мафэ зытефэрэ 1924-рэ илъэсым чъэпыогъум и 29-м хагъэунэ-фыкӀынэу тыраубытагъ.

**АЦУМЫЖЬ
Казбек.**

Тарихь шӀэныгъэхэмкӀэ доктор.

КушъхьэфачъэкIэ кыизэпэчъагъэх

Урысыем и Мафэрэ кушъхьэфачъэм и Дунэе мафэрэ яхуулэу калэу Мыекьуапэ кушъхьэфачъэкIэ кыизэпэчъагъэх. Километрэ 18 хурэ гьогууанэр республикэм икьэлэ шъхалэ игупчэ урамхэм апхырыкыгъ.

Мэфэки Iофтхьабзэм нэбгырэ мини 3-м ехъу хэлэжъагъ. Адыгеим и Лышъхьэу Къумпыл Мурат ахэм ахэтыгъ.

Джащ фэдэу Iофтхьабзэм хэлэжъагъэх АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхьаматэу КIэрэщэ Анзаур, АР-м физическэ культурэмрэ спортымрэкIэ и Комитет итхьаматэу Дэгужъые Мурат, Мыекьуапэ имэрэу Геннадий Митрофановыр, республикэ хэбзэ кьулыкьухэм яллыкIохэр, муниципалитетхэм япашэхэр, кIэлэцIыкIу спорт еджапIэхэм ятренерхэмрэ агъасэхэрэмрэ.

Республикэм и Лышъхьэу кушъхьэфачъэ спортыр зикIасэхэм шуфэс кьарихыгъ, агу рихьынэу, гъэхьагъэ хэлэу Iофтхьабзэм хэлэжъэнхэу афэлэуагъ. Къумпыл Мурат кыизэрэхигъэщыгъэмкIэ, мыщ фэдэ спорт Iофтхьабзэхэм яшуагъэкIэ зипсауныгъэ зыгъэпытэ зышIоигъохэм, физкультурэм пыщагъэхэм кьахэхэу зэпыт.

Урамхэу Пионерскэмрэ Лермонтовым ыцIэ зыхьырэмрэ зы-

шызэуапIэхэрэм дэжъ (Зэкьошныгъэм ипчэгъу пэчынатIэу) кыизэпэчъэр щырагъэжъагъ. Пчэдыжым сыхьатыр 8-м ехуулэу спорт Iофтхьабзэм хэлэжъэштхэр атхыгъэх, сыхьатыр 10-м ар рагъэжъагъ.

Iофтхьабзэм хэлэжъэрэ пэпчэ гьогууанэу кыкIуштымрэ круг пчъагъэмрэ кыыхыхынхэу фитыныгъэ иIагъ. Кушъхьэфачъэхэр зызэщыкьохэкIэ ахэр зыщагъэ-цэкIэжыштыгъ, псы зыщешъошт-

хэ чыпIэхэр агъэнэфэгъагъэх.

Iофтхьабзэм изэхэщакIохэм кIэлэцIыкIухэр зыщышхэнхэ, зыщиджэгунхэ альэкIышт чыпIэхэр зэтырагъэлсыхьэгъагъэх. Джащ фэдэу творческэ куп зэфэшъафхэми Iофтхьабзэм еплыхэрэм концерт кьафатыгъ.

Урысые политическэ партиее «Единэ Россием» и Адыгэ республикэ кьутамэ кIэщакIо зыфэхъугъэ Iофтхьабзэр заухым, анахь ныб-

жыкIэм – Дарья Щетинко (илъэсрэ мэээ 11-рэ ыныбжъ), анахьжъ дэдэм – Анатолий Зуевым (илъэс 78-рэ ыныбжъ) шухьафтынхэр аратыгъэх. Сергеевхэм яунагъо анахь спортивнэ унагъоу, Татьяна Бахметьевар зытесыгъэ кушъхьэфачъэр анахь гъэшIэгонэу, Даниил Панчкиным ишуашэ анахь дахэу альытагъ. Кьалэм ифитнес-клубхэм кьагъэхъазырыгъэ шухьафтынхэр пхъэдз радзагъэх.

«Адыгеим ис цIыфхэу физкультурэмрэ спортымрэ ахэщагъэхэр нахьыбэ хьунхэм тэркIэ мэхъан-шо иI. Мы аужырэ илъэсхэм Iофтхьабзэу етхьыжъэхэрэм ныбжъ зэфэшъафхэр зилэхэр зэрахэлажъэхэрэр тинэрыльэгъу. ЦIыфыбэ ащ фэдэ кыизэпэчъэхэм яжэ, ахэм зафагъэхъазыры. ЗырызхэмкIэ ар унэгъо хэбзэ мэхъу», — кыIуагъ Къумпыл Мурат кьэбар жьугъэм иамалхэм яIофышIэхэм зэдэгущыIэгъу задешым.

Джащ фэдэу Адыгеим и Лышъхьэу зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, цIыфхэр жьугъэу зыхэлэжъэрэ спортымрэ физкультурэ движени-емрэ язегъэушъомбгъун республикэм лъэшэу тапэки анаIэ щытырагъэтышт. Адыгеим ипашэ Iофтхьабзэм хэлэжъэгъэ пстэуми кьаджагъ цIыфхэм щылэкIэ-псэукIэ тэрэз яIэным тегъэлсыхьэгъэ проектхэм нахь чанэу кьахэлэжъэнхэу, япсауныгъэ фэсакьынхэу.

Зэхэзыщагъэр ыкIи кьыдзэ-гъэкIырэр:
АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб кьэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кьэбар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
385000
кь. Мыекьуапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщылэр:
385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм кьаIыхырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахь цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIэгъэкIожьых.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
УФ-м хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэпхы-гъыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
АО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр
4133
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 918

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахьтэр
Сыхьатыр
18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэу уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьалэр
МэщIэкьо С. А.

Редактор шъхьалэм игуадзэр
Тэу З. Дз.

ПшъэдэжIыжъ зыхьырэ секретарыр
Тхьаркьохьо А. Н.

Футбол

«Кавказыр» анахь лъэш

КIэлэцIыкIухэм якъэхъумэн и Дунэе мафэ ехуулэу футболымкIэ щагу командэхэм язэнэкьокьу Мыекьуапэ щыкIуагъ. Илъэс 14 — 17 зыныбжъ кIалэхэр ары зызыушэтыгъэхэр. ЗэкIэмкIи турнирым команди 10 хэлэжъагъ.

Зэфэхьысыжъхэм кыизэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, текIоныгъэр кыдихыгъ кьуаджэу Улапэ икомандэу «Кавказым». ЯтIонэрэ ыкIи яцэнэрэ чыпIэхэр афагъэшъошагъэх Мыекьопэ гимназиее N 22-мрэ «Фридагейнг» зыфилорэмрэ.

Гъэмэфэ спорт еджапIэр

Загъэпсэфы, заушэты

Гъэсэнэгъэ гупчэу «Полярис-Адыгея» зыфилорэм испорт еджапIэ иIофшIэн Мыекьопэ районым щыригъэжъагъ. Iофтхьабзэм иятIонэрэ тхьамафэ кыдыхэлъытагъэу илъэс 11 — 17 зыныбжъ кIалэхэмрэ пшъашъэхэмрэ мафэ кьэс спорт мэхъанэ зилэ лекциехэм ядэлъх, инджылызыбзэр зэрагъашIэ.

Джащ фэдэу загъэпсэфы, гушылэгъу зэфэхъух. ЗэкIэмкIи ахэр нэбгыри 109-мэ мэхъу. Баскетболым, кушъхьэфачъэ спортым, волейболым, лазертагым ыкIи теннис цIыкIум апыщагъэхэр ары кьэ-зэрэугъоигъэхэр.

Кьатхэхэрэм яшIошIрэ редакцием иепллыкIэхэмрэ зэтемыфэнхэ альэкIышт.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр **БЗЭШIУ Асхьад.**